

L' EXCURSIONISTA

BOLLETÍ MENSUAL

DE L.A

ASSOCIACIÓ CATALANISTA D'EXCURSIONS CIENTÍFICAS

FUNDADA EN 26 DE NOVEMBRE DE 1876

ANY X.

BARCELONA 30 D' ABRIL DE 1887

NÚM. 102.

CONDICIONS DE LA PUBLICACIÓ

GRATIS PERA 'LS ASSOCIATS.—Pera 'ls no socis 1'50 pessetas al any.—Número sol 25 cénts. Se suscriu en lo LOCAL DE LA ASSOCIACIÓ, PARADÍS, 10, SEGON, ahont deuhem dirigir-se totas las comunicacions, y en las llibrerias de Verdaguer y Parera.

ASSOCIACIÓ CATALANISTA D'EXCURSIONS CIENTÍFICAS

Se fa avinent als senyors associats que quants adquirescan tomos de las «Memorias» de la ASSOCIACIÓ, y tingan fascicles corresponents als propis tomos, poden retornarlos, tenint dret al abono de 0'25 pessetas per cada fascicle

Barcelona 20 d' Abril de 1887.—P. A. de la J. D.— *Lo Secretari* 1.er,
JOAN PONS Y MASSAVEU.

TORN DE CONFERENCIAS

Maig 16.—Importancia de la Sigilografia considerada com á ciencia histórica.—D. Ferran de Sagarra.

SESSIONS Y EXCURSIONS

Maig 3.—Sessió preparatoria de la excursió á las Borjas, Castelldasens y Vallbona de las Monjas.—Lectura de la Memoria de la visita á las colecciones numismáticas de D. Frederich Bordas per D. Joan Cardona, y la de la excursió á Banyolas y Besalú (continuació) per D. Pelegrí Casades.

» 5-7.—Excursió á las Borjas, Castelldasens y Vallbona de las Monjas.

- Maig 11 — Vetllada literaria en obsequi als socis premiats en los Jochs Florals d'enguany.
- » 20.— Sessió preparatoria de la visita á las coleccions artísticas de D. Francesch Rogent.—Lectura de la Memoria de la excursió á Viladecaballs, Sorbed y Taudell per D. Antoni Palau, y la de la excursió á Banyolas y Besalú (continuació) per D. Pelegrí Casades.
- » 22 — Visita á las coleccions artísticas de D. Francesch Rogent.
- » 27.— Sessió preparatoria de la excursió á Berga y Pedret.—Lectura de la Memoria de la excursió á St. Llorens Savall y Gallifa per D. Antoni Palau, y la de la visita á la colecció sigilogràfica de D. Ferran de Sagarra per D. Bonaventura Renter.
- » 29-30.—Excursió á Berga y Pedret.

TERMINACIÓ DE LA SEU DE BARCELONA

MANIFESTACIÓ

Al ferse públich l' intent de construhir la fatxada de la Seu d' aquesta Ciutat y procedir al acabament de tan artístich temple, la CATALANISTA no pogué menys d' associarse al goig que produhí, en tots los amants dels monuments y dels recórts pátris, tan agradable nova.

Tot seguit la Junta Directiva acordá nomenar una comissió d' arqueólechs, literats y artistas pera que gestionés davant de las Autoritats, Academias y Corporacions relacionadas ab tan important assumpto, á fí de lograr sa mellor resolució; la que cumplí ab lo major zel son comés dirigint rahonadas exposicions á aquellas entitats, interessantlas pera que la realisació de las obras de la Catedral barcelonina corresponguesen á la importancia relligiosa, històrica y artística de tan notable fàbrica, escullint á aquest intent los medis y exigint las garantias que no s' amagarian á la sabiduria de ditas Academias y á la ilustració de las Autoritats, cridades á resódrer tan trascendental questió artística.

Desgraciadament los bons desitjos y las falagueras esperansas que s' havian abrigat en un principi han resultat—com en tantas altras questions — poch menys que ilusorias. Algunas de las Autoritats y Academias á que 's va recorrer contestáren en los térmes mes agradables; altres, ni tan sols se dignáren acusar rebut de nostras sollicituts.

Tant se val! Lo resultat de las reclamacions nombrosas que s' han elevat á las Academias oficials, de las manifestacions que

s' han fet per los Centres y personas d' ilustració reconeguda, y de las gestions, en fí, de tota mena, que s' han portat á térme, ha sigut 'l que tothom ja sab. S' han comensat las óbras, ¿baix quin plán? ¿baix quin projecte? Aixó es lo que positivament s' ignora.

La CATALANISTA faltaria á un de sos primordials fins si restés passiva davant del sentiment general que ha produhit la manera com s' ha portat avant aqueix assumpto; y per tant, uneix sa veu, son vot y sa protesta, á las de las entitats y personas, que ostensiblement, ó en lo terreno privat, la han formulada.

Consti, donchs, si temps á venir, la crítica artística rebutja una obra poch conforme ab la portentosa fábrica de nostra Sta. Basílica, que élla no haurá merescut pás los aplaudiments de las Corporacions artísticas d' aquesta capital, y que al descontent y protesta de semblants entitats, s' hi haurá ajuntát lo de la ASSOCIACIÓ CATALANISTA D' EXCURSIONS CIENTÍFICAS.

EXCURSIONS

(*Extracte*)

EXCURSIÓ Á ST. LLORENS SAVALL Y GALLIFA (oficial), 27 y 28 Febrer 1887.

Assistència dels Srs. D. Ramon Catarineu, D. Antoni Coll y Gasch y D. Antoni Palau.

Ab lo tren de las 6 h. matí que 's dirigeix á Manresa, sortiren los indicats excursionistas envers Sabadell y d' aquí en carruatge cap á Castellar ahont hi arribavan á las 9 h.

La carretera que de Castellar porta á St. Llorens Savall, es pintoresca en alt grau. Segueix sempre per la vall del riu Ripollet que atravessa varias vegadas, y al esser en lo kil. 13 se troba una senzilla hermita bisantina de poética situació. No la pogueren visitar los excursionistas per trobarla tancada. A mesura que 's va avansant, lo paisatge pren un carácter en alt grau pintoresch, y á cada pas se sorprenen admirables aspectes de la natura. Ja en lo kil. 14 los encantá un aspre bosch dominat per lo St. Llorens del Munt, com en lo kil. 16 una solitaria vall y las covas del Carné, curiosas formacions geológicas; y abans d' arribar al terme del camí, s' embadaliren en las variadas y rialleras perspectives que ofereixen los accidents del terror.

Lo poble de St. Llorens (á 3 h. de Castellar) es un conjunt de rónegas casas que contan bastanta antiguetat, vegentse en lo llinard de moltes d' ellas las fetxas dels sigles XVI al XVIII. La iglesia parroquial es moderna y no ofereix res digne d' esmentarse. Exceptuant un gran nombre de finestretas góticas que 's veuhen en

algunas casas de la població, res hi ha en la meteixa que reclami la visita excursionista.

Per causa de la pluja, no pogueren visitar la iglesia sufragánea, sots la invocació de St. Feliu, que 's troba á tres quarts del poble, ni las ruinas del castell de Pera que estan situadas damunt d' un turó y á igual distancia.

Lo dia 28 de bon matí sortiren nostres consocis de Sant Llorens per la nova carretera que de dit punt conduheix á St. Feliu de Codinas (kil. 16).

Trist y erm es lo paisatge en los primers kilómetres, mes al es-ser al 6, sorpren la pintoresca vall de Gallifa, atalayada per lo castell, y rublerta de esgrahonadas quintanas entre las que hi blanquejan las esparramadas casas del lloch.

Desde la carretera que voreja las montserratinas cingleras de Gallifa, se dirigiren nostres consocis cap á la casa de Sobregrau, remontant per entre bosch lo llom de la serra. En la dita casa ahont arribaren al cap de mitja hora, los hi facilitaren la clau de la ermita de St. Sadurní que 's troba á 1 h. de la meteixa y al cim mes alt de las cingleras. Després de caminar llarga estona per dins un bosch d' espessos arbres, se remontá per un pedregós camí de zig-zag, una estreta gorja ahont atreuhen á cada pas, bonicas perspectives que la enlayrada situació permet gosar.

Sortits de la gorja ben tost se guanya 'l cim (900 m.), desde ahont s' ovira un inmens panorama, comparable als tan famosos de St. Llorens del Munt y de Montserrat.

La ermita de St. Sadurní es románica y apar obra del sigle XII. L' interior d' una espayosa nau ab volta de canó no conté res de notable. Forman un típich conjunt la vella ermita ab son arrodonit absíde, adosada á la rónega casa del ermitá y á una cisterna, tot aixó ennegrehit per la ma dels sigles

Vist y estudiat tot quan queda dit, retornaren los excursionistas per lo meteix camí al gran casal de Sobregrau, ahont se 'ls sorprengué ab un delicat refresch que compartiren ab lo fill del propietari D. Pere de Sobregrau y ab la amable esposa del meteix.

Despedits no sens racansa de tan simpáticas personas, davallaren á la carretera, y no essentlos possible per falta de temps visitar la iglesia y castell de Gallifa, que foren descrits en lo núm. 48 del BOLLETÍ, emprengueren la marxa envers St. Feliu de Codinas, ahont arribavan á 2 quarts de duas. Aquí visitaren lo mes important, y després sortiren ab lo carruatge que 's dirigeix á Caldas de Montbuy, ahont pujaren al tren de las 5 h. que 'ls deixá á Barcelona á las 7 h. satisfets de la excursió.

SAMALÚS, CÁNOVES, CORRÓ DE MUNT Y MARATA, (oficial) 27 Mars 1887.

Assistència dels Srs. Palau, Roig (Joseph) y Tintoré (Ll.)

Lo dia 27 de Mars, eixiren ab lo tren que surt d' aquesta capital á las 6 h. 50 m. del meridiá de Madrit, trasladantse á La Garriga ahont arrivaren á las 8 h. 25 m. del meteix meridiá. En La Garriga y solament de passada vegeren los excursionistas la iglesia, dedicada á St. Esteve, ab portada barroca en que s' hi llegeix la fetxa de 1737.

Sens perdre temps emprengueren lo camí que conduheix á Samalús, trovant al cap d' un quart de caminar, l' edifici anomenat *Can Puy* en quina fatxada s' hi obran algunas finestras gòticas molt ben conservadas. Res més de notar vegeren en lo restant del camí, fora del delitós panorama que s' extenia á sa vista, arribant al poble de Samalús á tres quarts de 10. Allí visitaren la iglesia que es de construcció románica ab volta apuntada, segurament del segle XIII y erigida sots la invocació de St. Andreu. Lo campanar també románich, ab arquería cegada y rematat en marlets d' escala. Res d' antiquitats conté la iglesia y sols vegeren los excursionistas una safata de llautó del any 1796. Darrera de la parroquia s' hi aixeca la capella de Ntra. Sra. de la Salut, románica com la iglesia, terriblement pintada en l' interior ab barroeras pinturas de malíssim gust. La festa en dita capella se celebra lo 1.er de Maig. Samalús conté unas 80 casas y 'ls pobles de sa rodalia son: La Garriga, distant mitja hora; Lo Figaró y Vallcarca que formen una sola alcaldia, 2 horas y cinch quarts respectivament; Cánoves, una hora; Corró de Munt, mitja; y Llerona, una hora. Duas capellas molt antigas, dedicada á St. Cristofol la una, y á St. Salvador la altra, se troban no lluny del poble de Samalús. No la visitaren nostres consocis per falta de temps.

A las 11 reprenian lo camí pera dirigirse á Cánoves. No havian caminat gayre temps quant se trobaren, proper al camí, ab altra capelleta d' origen románich, avuy destinada á escola, y que conté un bonich y complert retaule del Renaixement, obehint á la següent distribució:

Lo retaule propiament dit se divideix en 4 requadros que representan; lo superior de la esquerra, la Visitació de Ntra. Sra.; l' inferior, l' Assumpció; lo superior de la dreta, la Presentació; y l' inferior del mateix costat, la Adoració dels Reys. En lo centre y en un nítxo hi ha la imatge de Sta. Eugenia, patrona de la capella, de talla. En la pradela y comensant per la esquerra s' hi representa en sos 3 requadros: la Oració en l' Hort, lo Davallament de la Creu y la Coronació d' espinas. A cada costat del retaule hi ha una taula algun tant inclinada á manera de guarda-pols y ahont s' hi veu en la de la dreta y en lo centre un óvol ab la imatge de St. Pere y aquesta inscripció: *A xx de Abril de l' any*

1585 foren administradós Joan Cavaller y Banet juliá. Dessota la inscripció s' hi veu pintada una verge ab palma. Consemblant á aquesta es la taula de la esquerra en quin óvol hi ha St. Domingo y aquesta llegenda: *foren obrés jaume mascaró y marc bot*. Altra santa ab palma forma la base inferior. Remata superiorment lo retaule ab la coronació de la Verge y 'l Pare Etern.

Seguiren los excursionistas lo camí fins arribar á Cánoves, que eran dos quarts de 12. La iglesia de Cánoves com totas las que visitaren es románica, del sigle XII ab ábside semicircular, sense adorno de cap mena. L' interior es de volta de canó y conté algunas capellas laterals góticas. L' altar major no té res de notable y s' hi venera la imatge de St. Mus patró de la parroquia y del poble. Los pobles de Samalús y Cánoves forman una sola alcaldia. En lo poble de Cánoves dináren los excursionistas, després de lo qual vegeren la anomenada font de St. Mus, d' aigua abundanta y fresca, pera seguir després lo camí que conduheix á Corró de Munt. en quin poble vegeren solament la iglesia parroquial, de construcció románica ab volta de canó y ab capellas laterals quins altars perteneixen al estil barroch uns y del renaixement los demás. L' altar major lo compon un retaule barroch en perfecte estat de conservació. Penjat en lo mur de la primera capella de la esquerra cridá la atenció dels excursionistas una *padrel-la* ó fragment d' un retaule gótic quins cinch requadros los ocupan los següents assumptos, comensant per l' esquerra: Sta. Lluçia, La Mare de Deu, l' Ecce Homo, St. Joan, y una santa ab una palma. Res pogueren véure d' objectes del culto, puix digueren que no eran antichs los de l' esmentada iglesia de Corró de Munt, consagrada á St. Mamet. En lo recinte del poble s' hi veu *Can Bertran* en quina fatxada s' hi obran tres finestrals gótichs de bonica factura.

A un quart de 4 sortíren de Corró en direcció á Marata, desde quin camí vegeren l' anomenada ermita de Nta. Sra. del Plá ab trevallat rosetó gótic en sa fatxada; y mes tart, y ja prop del poble, lo castell de Marata, soberch edifici quadrat quins ennegrits murs s' aixecan en mitj d' una planura que domina extensa comarca. En un de son angles s' hi alsa una torra quadrada també, com l' edifici. Al costat del castell y adossat á un de sos murs s' hi veu una capelleta que la pietat aixecá en honor de la Verge de Montserrat. Per anar del castell al poble atravessáren un estret córrech, remontant la falda d' una petita serreta ahont s' hi assenta la iglesia de St. Coloma de Marata románica com las anteriors, ab volta de canó y ábside semicircular y com las anteriors desprovista de cap mena de preciositat arqueològica. A tres quarts de cinch sortian nostres consocis. de Marata en direcció á Cardedeu per entre bosch, y mes tart per la via del tren fins á trobar la estació, desde ahont y aprofitant lo temps que quedava; lo Sr. Tintoré

tregué una vista fotogràfica de la vila, com ja ho havia fet abans de las iglesias de Samalús, Cánoves y Corró. Se reculliren pera la ASSOCIACIÓ los *Goigs* de St. Andreu de Samalús, St. Mus de Cánoves, St. Mamet de Corró de Munt y Sta. Coloma de Marata. A las 8 del vespre retornavan los excursionistas, sinó satisfets de singulars troballas artísticas, sumament complaguts del amable tracte dels habitants dels pobles que visitaren.

NOVAS

Lo dia 23 del present mes, festa de Sant Jordi patró de Catalunya, celebrá solemnement la ASSOCIACIÓ la vetllada literaria que anyalment acostuma á donar ab motiu d' aytal diada. Lo local, profusament il·luminat, ostentava un modest decorat no desprovist de caràcter. En la testera destacavan de un com frontal format per atapahidas flors, los escuts de Sant Jordi, de Catalunya, y de la ASSOCIACIÓ, realsat lo del centre per una imatge del Sant Cavaller. Cubrian los panys de paret los grabats de la Exposició, acabant de completar l' agrados efecte del local alguns grupos d' objectes arqueològichs entortolligats per l' eura.

A dos quarts de deu s' obrí la sessió baix la Presidencia de D. Bonaventura Renter, lo qual expressá en un breu parlament l' objecte de la vetllada, fent ressaltar ensemps la importancia de la festa que 's comemorava.

Acte seguit lo Sr. Palau procedí á la lectura d' una ben compendiada Memoria escrita per D. Antoni Bulbena referent á la Exposició de grabats d' autors catalans, celebrada per la ASSOCIACIÓ, fentse en la meteixa atinadas observacions y donant curiosos datos històrichs.

Després foren llegidas las següents poesías: *Gent de ma terra*, de D. Jaume Novellas, per lo propi autor; *Hivern*, del Sr. Casas y Amigó, per D. Bonaventura Renter; uns fragments del *Somni de Sant Joan*, del Rvnt. D. Jascinto Verdaguer, qual obra está próxima á publicarse, per D. Narcís Verdaguer y Callís; *Montalegre*, de D. Joseph Mª Vidal, per D. J. Roig; *Lo rellotje de la Seu*, de D. Francesch Ubach y Vinyeta, per D. Lluís Tintoré; alguns sonets patriòtichs de D. Joaquim Riera y Bertran, que escriu pera la «Biblioteca Catalana», per lo propi autor; *A una doble de quatre*, de D. Joan Pons y Massaveu, per lo propi autor; y *Lo Casal de ma patria*, del ja esmentat Sr. Novellas; essent ditas composicions molt aplaudidas per la concurrència que assistí al referit acte.

Lo Sr. President de la ASSOCIACIÓ D. César August Torras, que havia passat á ocupar la cadira presidencial, abans de tancar la sessió, regraciá als escriptors que havian pres part en la vetllada, á la distingida concurrència que omplenava 'l local, y als senyors coleccionistas de grabats que ab son atent concurs havian contribuít á donar lluhiment á la closa Exposició de la qual manifestá lo bon éxit que havia obtingut y 'ls elogis de que s' ha fet mereixedora per part de la premsa d' aquesta ciutat; y terminá fent vots pera que no desmeresca en res d' aquesta, la que próximament deurá efectuarse, de fotografias representant paisatges y monuments de nostra terra, y que ja te anunciada la CATALANISTA.

Llegim en la *Revista de Geografía Comercial*, de Madrid:

«*Sociedad Excursionista de Sevilla*.—Se ha constituido en Sevilla un «Ateneo y Sociedad de Excursiones» por iniciativa del docto catedrático é historiador, que es ahora su presidente, D Manuel Sales. Uno de los medios de que piensa valerse para el logro de sus fines es el de llevar á cabo frecuentes excursiones (particulares, de seccion y generales) en las provincias andaluzas; y otro, crear un Museo con los donativos de los socios, particulares y corporaciones y con los objetos que se recojan en las excursiones ó que compre la Sociedad. Cuenta ya con 530 socios.»

«Felicitamos á Sevilla por esta nueva institucion que puede serle, en varios respectos, de gran utilidad, y que esperamos servirá de preliminar á la creacion de una Sociedad Geográfica, ya que desgraciadamente no la tiene aún la region andaluza; y hacemos votos porque en el curso de sus trabajos encuentre en las autoridades provinciales y locales el concurso que merece y necesitará la patriótica mision que se impone, y no sufra tropiezos tan inverosímiles como el que refiere el Boletin de la «Asociació Catalanista d' Excursions Científicas.» (Barcelona, Febrero de 1887.)»

«En Noviembre último descubrieron los excursionistas de dicha Asociacion en el castillo-monasterio de Marmellá (extremo N. O. del Panadés) una pintural mural que exorna el arco toral y ábside de la despedazada iglesia de S. Miguel, y que clasificaron como bizantina y del siglo xi ó xii. Inmediatament, la Junta Directiva lo puso en conocimiento de la Comision de monumentos históricos y artísticos de la provincia de Tarragona, suplicándole que adoptara las medidas convenientes que su celo le sugiriese para evitar la ruina total de aquella ya maltratada obra de arte, *acaso única en Catalunya. Como pasaran mas de dos semanas sin obtener ninguna respuesta, la Sociedad Barcelonesa reprodujo su comunicacion; y una semana despues recibió un oficio en papel comun, sin membrete de la Comisión en cuyo nombre firmaba, como vice-presidente, el Sr. Marqués de Montoliu, manifestando que no podia dar cuenta de dicha comunicacion para que recayese acuerdo sobre el punto que se interesaba, mientras no se le enviasen traducida al idioma español, por tratarse de una Corporacion oficial.—Pero ¿acaso el señor Marqués de Montoliu no sabe el catalan, su lengua nativa, ó era tan difícil encontrar en Tarragona intérprete de confianza que le tradujese el documento? No existe corporacion en Castilla, oficial ni semi-oficial, que al recibir una comunicacion como la que queda reseñada, no la hubiese entendido y no se hubiese apresurado á contestarla, agradeciéndola y aplaudiendo el celo de aquellos ilustrados excursionistas que con tanto desinterés sirven á la cultura pátria, poniéndolo todo, el tiempo, la fatiga y el dinero, sin pedir obvenciones ni subvenciones al Estado, y ni siquiera aplausos ó cruces. Ya es hora de acabar con esa idolatría de las formas, y de que vivamos en sério, mirando todos á la sustancia y no á la sombra de nuestra vida nacional. ¡Tendría que ver que la pintura bizantina de San Miguel de Marmellá fuese sacrificada en aras de una abstraccion!»*